

Kurban Said'in *Das Mädchen vom Goldenen Horn* Eserinde Doğu-Batı Karşıtlığı

The Orient-Occident analogy in Kurban Said's novel *Das Mädchen vom Goldenen Horn*

Mutlu ER¹ , Max Florian HERTSCH²

¹Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,

Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara, Türkiye

²Doç.Dr., Deutsch-Türkisches Forum, Stuttgart, Almanya

Corresponding author: Mutlu ER

E-mail: mutluer@hacettepe.edu.tr

ÖZ

Bu çalışmada Kurban Said'in 1938 yılında Almanca olarak kaleme aldığı ve Türkçeye de çevrilen eseri tarihsel ve edebi açıdan ele alınmaktadır. Kurban Said, bu romanı ile Doğu ve Batı arasındaki kültür çatışmasına ilişkin bir nevi yazın bilimsel bir yaklaşım göstermiştir. Doğu, ana karakter Asiadeh aracılığı ile vücut bulmuştur, fakat roman Berlin'de, yani Batıda başlayıp Doğu'ya olan bir özlemle son bulmaktadır. Romanda, Batı dünyasını temsil eden Berlin ile Doğu dünyasını temsil eden İstanbul'un kültürel tezatlıkları ortaya çıkmaktadır. Roman, diasporadaki Türk toplumunun kültürel ve feminen potansiyeli ile Doğu'ya özgünlükleri tasvir edilmekte ve onların değer yargıları da tanımlanmaktadır. Bunların yanı sıra, tarihsel ve siyasi olgular da yer almaktadır. Makalede Doğu ve Batı ile Türk kültürüne dair edebi bakış açıları ve bilimsel anlamda Doğu kavramının kapsadığı konular da işlenmeye çalışılmıştır. Kurban Said, Doğu dünyasında her daim kendisine ait bir ize rastlamış ve verdiği eserlerle Doğuya ilişkin bu düşün dünyasını daha da derinleştirmiştir. Almanya'da yayımlanan *Die literarische Welt* adlı derginin Kurban Said'i 'Doğu uzmanı' olarak adlandırmasıyla yazar, Weimar Cumhuriyeti döneminde kendi alanında oldukça ün kazanmıştır. Çokkültürlülük ve kültürlerarasılık konularını ele alan ilk romanlardan biri olan *Das Mädchen vom Goldenen Horn*'un ilgi çekici taraflarından birisi de, Kurban Said'in muhtemelen kendi deneyimlerinden yola çıkarak kaleme aldığı, memleketinden uzakta yaşayan karakterlerin nasıl ayakta kaldıklarının ve hangi stratejiyi izlediklerinin gösterilmesidir. Bu stratejiyi anlamak için, Doğu'nun gözündeki Batı imgelemi ve Doğu dünyasından gelen bir sürgünün Batı'da karşılaştığı durumları incelemek gerekmektedir. Bu makalede, Doğu kavramının tam olarak neyi ifade ettiği -yazın dünyasındaki hayali bir yer mi, yoksa coğrafi bir gerçeklik mi- sorusuna Ewald Banse ve Huntington'ın görüşleri doğrultusunda yanıt aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kurban Said, Doğu, Batı, Kültürlerarası Edebiyat, Oryantalizm

Submitted : 24.08.2023
Revision Requested : 20.10.2023
Last Revision Received : 16.10.2023
Accepted : 27.10.2023

This article is licensed under a Creative Commons Attribution - NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

ABSTRACT

This paper presents a historical and literary evaluation based on Kurban Said's novel *Das Mädchen vom Goldenen Horn*, which was written in German in 1938. In this fictional book, Said provides a literary, scientific statement on the cultural clash between the Occident and the Orient, which is embodied through the book's protagonist, Asiadeh. The novel begins in the Western World, in Berlin, and ends with a desire for the East, the Orient. Contrasts are highlighted between the cultures of Berlin and Istanbul, representing the Western and Eastern. Furthermore, Said describes the cultural, oriental, and feminine potential of the Turkish society in the diaspora and defines their visions. In addition, historical and political facts are included. This study defines the literary perspectives of Eastern, Western, and Turkish cultures. The writer achieved a respectable reputation in his field during the Weimar Republic, after the magazine *Die literarische Welt* (Literature World) published in Germany, named him an 'Oriental expert'. One interesting aspect is that *Das Mädchen vom Goldenen Horn* is one of the first books to deal with the issues of multiculturalism and cross-cultural perspectives. The story, which is likely based on some of the author's experiences, shows how the characters, who live far from home, survive and what tactics they follow to handle life. In order to understand this strategy, it is necessary to examine Western imagery through the eyes of an 'Oriental' and, simultaneously, the situations a person displaced from the Orient faces in the Western World. In this article, the question of what the Oriental concept means – whether it is an imaginary place in the literary world or a geographical reality – will be answered in line with the views of Banse and Huntington.

Keywords: Kurban Said, Orient, Occident, Intercultural Literature, Orientalism

EXTENDED ABSTRACT

Das Mädchen vom Goldenen Horn by Kurban Said is a remarkable literary work that beckons scholars and enthusiasts alike to engage with its intricate cultural commentary and historical significance. The present article endeavors to dive deeper into various aspects of this novel, offering a comprehensive analysis that underscores its lasting impact on our understanding of the cultural dynamics between the Occident and the Orient.

As the narrative unfolds, the reader is transported to the vibrant environment of 1938 Berlin, a Western metropolis that embodies the quintessence of modernity and progress. Against this backdrop, the character of Asiadeh emerges as a captivating embodiment of the clash between civilizations, serving as a conduit through which the complex interplay of cultures is illuminated. From the bustling streets of Berlin to the enchanting alleys of Istanbul, Asiadeh's journey parallels the broader historical tension that has largely defined the Western and Eastern worlds.

Kurban Said highlights the stark contrasts between these two worlds through masterful craftsmanship. Berlin, emblematic of the West, is meticulously portrayed, showcasing its technological advancements and societal norms. In sharp relief, Istanbul takes center stage as a mesmerizing tapestry of Eastern traditions and sensibilities. Through vivid imagery and evocative prose, the narrative immerses readers in the palpable dichotomy that shapes the characters' lives, inviting contemplation of the intricate forces that shape cultural identities.

The sequence of events in *Das Mädchen vom Goldenen Horn* extends beyond cultural exploration, intertwining the personal and political trajectories of its characters with the broader canvas of history. Said's deft incorporation of historical and political realities may serve as a reminder that literature, specifically fiction, serves as a mirror that reflects the socio-political context in which it is conceived. The text seamlessly weaves real events into its structure, enriching the reader's engagement and prompting reflection on the fusion of storytelling and historical consciousness.

Moreover, the story invites readers to deeply examine the Turkish diaspora experience, illuminating the cultural and oriental essence that persists even amid the challenges of displacement. Asiadeh's journey becomes a poignant exploration of the aspirations, dreams, and visions that define this particular diaspora. By examining the emotional landscapes of characters straddling multiple worlds, the novel paints a complex portrait of identity, belonging, and the quest for self-discovery.

Essentially, this forthcoming article provides scholars and other readers with a comprehensive understanding of the multifaceted dimensions of *Das Mädchen vom Goldenen Horn*. Its meticulous analysis not only sheds light on the intricate cultural clashes that permeate the narrative but also showcases the novel's profound ability to transcend time and space, resonating with contemporary discussions on identity, multiculturalism, and the enduring echoes of historical events.

Within this scholarly context, the article's contribution to the exploration of *Das Mädchen vom Goldenen Horn* becomes manifest. The analysis – meticulously dissecting the interplay of characters, historical events, and cultural clashes – encourages readers to consider the implications of Said's narrative in the broader discourse of cross-cultural interactions and shaping of societal narratives.

In conclusion, Kurban Said's literary masterpiece is a gem that continues to captivate and inspire. The present article, with its scholarly rigor, offers readers a deep comprehension of the novel's nuances across continents and epochs. This

paper intends to uphold the legacy of *Das Mädchen vom Goldenen Horn*, encouraging future generations to engage with its tapestry of cultural, historical, and human intricacies.

Giriş

Das Mädchen vom Goldenen Horn Doğu ve Batı kavramları arasında yazınsal açıdan hangi farkların bulunduğu sorusuna yanıt aranmaya çalışılmaktadır. Aslında kendi başlarına ayrı ayrı anlamları olan bu kavramlar, romanda geçen iki metropol şehir Berlin ve İstanbul (veya Almanya ve Türkiye) ile romanın ana karakteri Asiadeh'nin düşünceleri üzerinden yeniden ele alınmaktadır. İstanbul'un itibarlı ve eğitilmiş bir ailesinden gelen ve genç bir kadın olan Asiadeh'nin Berlin'e sürgün edilmesinden sonra yaşadığı duygusal çatışmalar romana yön vermektedir. Bir Yahudi ailesinde Lev Nussimbaum ismiyle dünyaya gelen ama sonrasında Müslüman olarak Essad Bey ismini alan ve en nihayetinde Avrupa'da yaşarken Kurban Said mahlasını kullanan yazar, kendi yaşadığı kültür çatışmasını roman karakterlerine yansıtmıştır. Kurban Said, Doğu dünyasında her daim kendisine ait bir ize rastlamış ve kaleme aldığı eserlerle Doğu'ya ilişkin bu düşün dünyasını daha da derinleştirmiştir. Almanya'da yayımlanan *Die literarische Welt* (Edebiyat Dünyası) adlı derginin Kurban Said'i 'Doğu uzmanı' olarak adlandırmasıyla yazar, Weimar Cumhuriyeti döneminde kendi alanında oldukça ün kazanmıştır. Çokkültürlülük ve kültürlerarasılık konularını işleyen ilk romanlardan biri olma özelliğini taşıyan *Das Mädchen vom Goldenen Horn*'un dikkat çeken taraflarından birisi de, Kurban Said'in muhtemelen kendi deneyimlerinden yola çıkarak kaleme aldığı, memleketlerinden uzakta yaşayan karakterlerin ne tür bir hayatta kalma stratejisi izlediklerinin gösterilmesidir. Bu stratejiyi anlamak için Doğu'nun gözündeki Batı imgelemi ve Doğu dünyasından gelen bir sürgünün Batı'da karşılaştığı durumları incelemek gerekmektedir. Doğu kavramının tam olarak neyi ifade ettiği -yazın dünyasındaki hayali bir yer mi, yoksa coğrafi bir gerçeklik mi- sorusuna Ewald Banse ve Huntington'ın görüşleri doğrultusunda irdelenecektir.

Doğu-Batı Döngüsü – Edebiyatta Doğu kavramı

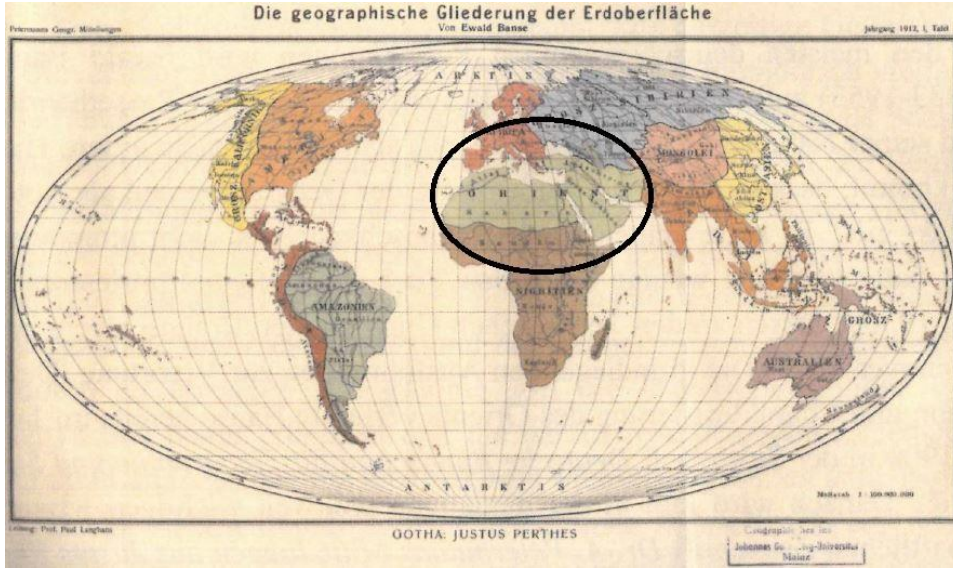
Ex oriente lux deyiminin de vurguladığı üzere, bilginin ve kültürün kaynağı olan Doğu, Orta Çağ'dan bu yana, sadece Alman edebiyatına değil, dünya edebiyatına da yön vermiştir. Alman (Orta Avrupa) edebiyatına etkisi açısından diğer kültürler arasında ayrı ve özel bir konuma sahip olan Doğu kültürünün tanımı çok yönlüdür (bkz. Kontje, 2003) ve coğrafi sınırlara sıkışıp kalmaksızın sosyokültürel, dini, tarihi ve toplumsal cinsiyet algısı gibi kavramlarla bütünleşir (Polaschegg, 2005, s. 63). Almanya'da Doğu ya da Orta Avrupa'da Doğu ile ilgili yazılı ifadelerin diğer ülkelerden farklı olması da dikkat çekicidir, bu da esas olarak Almanya'nın sömürgeci politikasını uzun sürdürememesinden kaynaklanmaktadır. Almanların gerçeklikten uzak, yalnız hayallere dayalı olan Doğu imgelemi, farklı odak noktalarından çıksa da, önemli bir yerde birleşmiştir: milli kimliğin farkındalığı. Bu da toplumun ırksal, cinsel, etnik ya da milli özelliklerinin Avrupalı olanlar ve olmayanlar arasında bir sınır çizildiğine yönelik bir farkındalıktır ayrıca (Zantop, 1999, s.16). Bu nedenle Alman edebiyatında belirli bir Doğu izlenimi bulunmamaktadır. Her bir Doğu motifi farklı bir fikri ortaya koyar (Said, 2009).

Doğuya yönelik düşüncelerin karmaşıklığı edebi metinlerde ifade edilirken ortak bir nokta ortaya çıkar: Doğu "bir kimlik değil, ötekinin farklılığıdır- diğer taraf, yani Batı, bundan bağımsız düşünülemezdi" (Göckede vd., 2006, s. 10). Doğu ile Batı'yı karşı karşıya getiren bu duruma, Alman edebiyatının birçok eserinde rastlanmaktadır. Doğunun özellikle dini, cinsel, coğrafi ya da kültürel açılardan bilinmeyen yanları Batı'da yadırganmış, ancak merak da uyandırmıştır. Hristiyanlığın ve erkek egemenliğinin baskın olduğu Batı, aşına olduğu Avrupa topraklarını edebiyat ile aşmış ve bambaşka bir kültürle harmanlanan Doğu ile karşılaşmıştır (age.). Bu karşılaşma, yalnızca toplumsal ve siyasal anlamda yeni düzenlerin ortaya çıkışı ve devrimlerle değil, aynı zamanda bilim alanıyla da ilgilidir. Doğu kültürünü yansıtan metinlerin Orta Avrupa dillerine çevrilmesi, Cermen dillerinin de Farsça gibi Hint-Avrupa dil ailesine bağlı olduğunu ortaya koyan yeni dilbilimsel çalışmalar, 18. yüzyılın ortalarından itibaren kelimenin tam anlamıyla 'Oriental Renaissance' kavramını doğurur ve 'the close of the neoclassical age just as the Classical Renaissance had marked the close of the medieval' düşüncesine işaret eder (Schwab, 1984, s.11). Alman edebiyatında Doğunun yeniden keşfi 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın ortalarında doruk noktasına ulaşır. Alman kültür filozofu Friedrich Schlegel de Doğu ile Romantik dönem arasında sıkı bir bağın olduğunu düşünür. Hatta, Schlegel edebiyat üzerine yaptığı bir konuşmasında, "romantizmin en şahanesini Doğuda aramalıyız der" (Wiese, 1927, s. 96).

Doğuyu, bir haritayı incelemek yerine hayal gücümüz yardımıyla belirlemek daha kolaydır. Doğu (Orient) kelimesi bile egzotik uzak diyarları çağrıştırırken, buranın gerçekte de var olan bir yer olduğunu öğrenmek hayal kırıklığı yaratmaktadır. Bu bölgenin coğrafyası, orada yaşayan insanlar ve kültürleri hakkındaki yargılarımız kaynağını somut yaşanmışlıklardan çok hayali betimlemelerden alır. (Syndram, 1989, s.324)

Syndram burada, daha önce Schlegel'in de değindiği yabancı ve öteki kavramlarını 'egzotik uzak diyarlar' deyişiyle genişletmiştir. Alman coğrafyacı, pan-germanist tarihçi ve yazar Ewald Banse ise Doğuyu bambaşka bir yönden ele

olarak coğrafi anlamdaki tanımını yapmaya çalışmıştır. Ancak, Banse'nin Doğu kavramının coğrafi sınırlarını çizecek ilk kişi olma isteğinin yanı sıra, bilim çevresinde *persona non grata* (istenmeyen kişi) olarak anılması nedeniyle bu çabası tartışmalıdır. Zira, nasyonal sosyalizme yakınlığı ile bilinen Banse (1883-1953) için neredeyse Almanca yazılmış hiçbir bilimsel kaynaktan atıfta bulunulmamıştır. Dahası, Banse bir üniversite diplomasına sahip olmadığı, yalnızca 1930'larda kısa bir süre fahri profesör unvanına sahip olduğu için coğrafya alanında bir uzmanlığı olmadığına, bazı şeyleri kendi kendine öğrendiğine kanaat getirildi (Hertsch, 2019, s. 27). Buna rağmen, fikirlerini dünya çapında önemli bir dergi olan *Dr. A. Petermanns Mitteilungen aus Justus Perthes' geographischer Anstalt*'da yayımlatabilmiş ve –Orta Avrupalıların gözünden- Doğunun (Orient) sınırlarını gösteren bir harita oluşturmuştur (Wardenga, 1992, s.192):

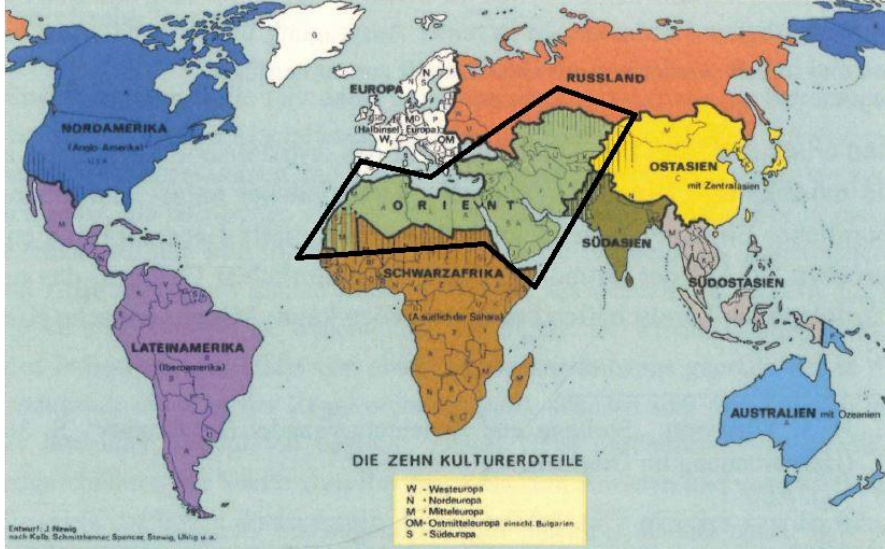

Şekil 1: Banse'nin haritası (1912, s.16)

Buna ek olarak Banse, Doğunun coğrafi sınırlarının kendi buluşu olduğunu iddia etmektedir. Bir anakarayı çevreleyen Doğu kavramı ilk olarak tarafımdan [Ewald Banse] literatüre kazandırılmıştır. Kavrama ilişkin ilk geliştirmelerim akılcı bir fikir yürütmeden çok sezgilerimden ortaya çıkmıştır. Her yeni buluş gibi [. . .] yeni Doğu fikrim de genel anlamda henüz kabul görmemiştir” (Banse, 1914, s.16). Banse'nin yaklaşımlarına ise Erlangen-Nürnberg Üniversitesi bilim insanı Wirth net bir atıfta bulunuyor. Wirth bir dipnot içerisinde Banse ile ilgili olan fikirlerini şu şekilde dile getiriyor:

Yazarın kişiliği ve eserine yönelik birçok haklı itirazlara rağmen, Banse'nin Doğu ile ilgili sürdürülebilir temel bir anlayış geliştirdiği vurgulanmalıdır ve yine kendisi – özellikle *Türkei; 3. Aufl. Braunschweig 1919* eserinde – Doğudaki bağlantılar gibi detaylar hakkında güvenilir bir bilgi verir. Böylece, Banse'nin Almanca konuşulan coğrafyadaki Doğu tanımının ilk ve köklü bir öncüsü olduğu yeterli şekilde kanıtlanmıştır. (Wirth, 1968, s.63)

Günümüzde yapılan pek çok çalışmada olduğu gibi burada da üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Doğu, mekân olarak Huntington'un (1998) *Medeniyetler Çatışması* eserinde de tanımladığı üzere, kıta üzerinde kültür bölümleri tasarısı içerisinde yer almaktadır. Huntington da aynı şekilde eleştirilere maruz kalmaktadır, çünkü birçok bilim insanı kendisini kalıplaşmış algı modellerini analiz yöntemi olarak kullanmakla suçlamaktadır. Huntington bundan böyle devletlerin değil de din temelli medeniyetlerin birbiriyle çatışacağını beyan etmiştir: Batı, Konfüçyüsçü-Çin, İslam, Hindu, Slav-Ortodoks medeniyetleri. Kültürler arasında kırılma çizgisi Soğuk Savaş'ın siyasi-ideolojik sınır çizgisinin yerini alacaktır. Huntington'un da bahsettiği kanlı sınırlar gerçekte Doğu ve Batı arasından değil de daha çok 'mikrokültür kırılma çizgisi' olarak bir kültür mekânı içerisinde geçiyor (Joffe, 2017). Böylece, tek bir kültür düzeyi içerisinde (örn. Arap Kültürü) bile çatışmaların çözümlendiği görülebilir. Tüm bunlara rağmen kıta üzerinde on kültür bölgesi tasarısı hala uygulanmaktadır- üstelik günümüzde belki de her zamankinden daha fazla – ve *Das Mädchen vom Goldenen Horn* eseri içerisinde de çeşitli kültürel kırılma çizgileri geçtiğinden bu doğrultuda bir analiz yapma zemini sunar. Net bir fikrin oluşması için bahsi geçen kıta üzerindeki on kültürel bölge aşağıdaki haritada gösterilmiştir (Doğu burada siyah çizgi ile vurgulanmıştır):

Şekil 2: (Schnepel vd., 2011, s.133)

Böylelikle Doğu, İslam'ın yaygın olduğu yerlerde ve kıtaları aşan sınırlarında doğrudan çatışmaya davet çıkaran kırılma çizgilerini oluşturan Batı'yı da meşrulaştırmış oluyor (Escher, 2011, s. 134). Batı'nın Doğu ile ilgili çalışmalarının ve ideolojikleştirilmesinin zirvesini şüphesiz batılı bir fenomen olan ve batılı Avrupa'nın Doğu ile sürekli çatışma içerisinde olmasını tanımlayan oryantalizm oluşturur. Oryantalizm fenomenine ilişkin yoğun bir çalışma olmadan Doğu'ya olan Avrupa ilgisi anlaşılacaktır, zira oryantalizm tüm Avrupa'yı kapsayan bu ilginin karakter ve işlevine ilişkin net cevaplar vermektedir. Doğu'lu öteki ya da Avrupa eksenli bir bakış olarak oryantalizm, uzun geçmişinde sürekli bir değişim içerisinde, buna rağmen kendi içerisinde sağlam bir çekirdeği barındırmaktadır. Edward Said'e göre oryantalizm, her zaman için Doğu ve Batı arasındaki ontolojik ve epistemolojik ayrıma (en azından çoğu durumlarda) dayanmaktadır (Said, 2009, s. 211). Buna göre Said *Orientalism* (1978) adlı çığır açan eserinde oryantalizmi genel olarak hayali bir Doğu hakkında oluşturulan ve kimlik yaratıcı işlevi olan karmaşık bir batılı kolektif söylem olarak tanımlamaktadır. Burada söylemin sorunları ve post-kolonyal kuramlar içerisinde önemli rol oynayan sunumlar ön plandadır. *Orientalism* kitabının ikinci kısmında Said'e göre Doğu, hayali ve metinsel tasarımlardan oluşur. Böylece Said'e göre bu (Banse'nin daha önce tasvir ettiği gibi) coğrafi bir mekân değil, oryantalizm bağlamında kültürel bir ayna işlevi görmeyen dışında başka bir şey olmayan kurgusal bir coğrafyanın uydurulmasıdır. Doğu'nun bu kimlikle ilgili kurgusu ve bundan doğan Doğu'ya karşı bir uzaklaşma ile Avrupa kendini tescillendirmiş oldu. Bununla ilgili Said şunları yazmaktadır: "Doğu, Avrupa'yı (ya da Batı'yı) kendine bir karşıtlık, karşıt fikir, karşıt kişilik ve karşıt deneyim olarak tanımlamaya katkıda bulunmuştur" (Said, 2009, s. 10). Doğu ve Batı hakkındaki bu bakış açıları Edward Said ve Samuel Huntington'un kendi görüşlerini kaleme almasından çok önce Kurban Said'in romanında yer almaktadır.

Kurban Said: *Das Mädchen vom Goldenen Horn*

Das Mädchen vom Goldenen Horn Doğu ile Batı'nın karşı karşıya gelmesi sonucunda ortaya çıkan kültür çatışmalarını konu edinir. Ana karakter Asiadeh ve eşi Hassa karşı karşıya gelen iki tarafı temsil eder. Daha önce de belirtildiği gibi, bu durumun doğurduğu etkiler günümüze dek uzanmaktadır. Roman aynı zamanda çağdaş edebiyat açısından da ele alınabilecek yönler içerir. Kitabın son derece güncel olması ve günümüzde bile siyasette ve toplumda hala hararetle tartışılan konuların çeşitliliği okuyucuyu şaşırtmaktadır. Yukarıda belirtilen konu alanlarına (kültürel çatışmalar, Doğu ve Batı'nın karşı karşıya gelişi) ek olarak, Asiadeh ve Hassa'nın hayatında göç, entegrasyon ve kültürlerarasılık gibi konular ön plandadır. İkisi de dağılan Osmanlı İmparatorluğu'nun evlatlarıdır ve özellikle Asiadeh İstanbul'un seçkin çevresinden gelmektedir. Asiadeh, kaybettiği şeylerin telafisi ve tesellisi olarak Berlin'de Türkoloji bölümünde eğitim almaya başlar. Kurban Said, iki savaş arasındaki bir dönemde Avrupa'da bir mülteci olarak edindiği deneyimleri romanına yansıtarak, yabancı bir ülkeye sürgün olma hissiyle tek başına kalan Asiadeh'nin bu durumla nasıl başa çıktığını, alışkın olduğu Doğu geleneklerinin ve kimliğinin kaybını telafi etmek ve aynı zamanda modern, rekabetçi bir toplumun gereksinimlerini karşılamak için hangi stratejileri kullandığını anlatır.

Bu roman memleket kavramıyla bağlantılıdır, çünkü yazara göre; “Memleket daima oradadır, daima insanın içindedir”. (Said, 2009, s. 280) Memleket kavramının yanı sıra romanda vatan kavramına da değinilmektedir.

Vatan, ruhun, ana yurdun toprağıyla biçimlendirilmesidir. Vatan, insan neredeyse oradadır. İnsan yaşadığı sürece, her yerde vatanın sihirli sınırları içindedir. Bir İngiliz, Afrika ormanlarına giderse, orada uyuduğu çadır İngiltere'dir. Bir Türk, New York'a giderse orada yaşadığı oda Türkiye'dir. Hem vatanını hem de ruhunu kaybedense, ikisine de hiçbir zaman sahip olmamıştır. (Said, 2009, s.281)

Essad Bey'in, namı diğer Kurban Said'in, Berlin'deki evinin duvarında asılı levhada ‘Memleketsiz hayatın anlamı yok’ (Said, 2009, s. 280) ibaresi yazılıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve Sovyetler Birliği'nin etkisi nedeniyle yazarın da dahil olduğu birçok insan Anadolu'dan Batı Avrupa'ya göç etmiştir. Bu yıllarda göçmenlerin uğrak şehirleri Berlin ve Paris'tir. Romanın ana karakteri Asiadeh, genç yaşından dolayı henüz kendini bulma çabasındadır ve toplum içinde tam olarak nereye ait olduğunu kararlaştıramamıştır. Bu belirsizlik nedeniyle, yaşadığı Batı dünyasında sık sık memleketini, Doğu'yu hayal ederek, yalnız düş dünyasında da olsa, kendine bir kaçış yolu arar.

Roman aynı zamanda tarihi gerçeklere göre de şekillenmiştir. Romanın yayınlandığı yıla, 1938'e, en çok etki eden unsur elbette İkinci Dünya Savaşı'dır (fakat romanda buna pek değinilmez). Buna karşın, 1929'daki Büyük Buhranın ve Weimar Cumhuriyeti'ndeki politik anlaşmazlıkların yazarı etkilediği görülmektedir. Bu eseri okurken, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçişe bağlı olarak yaşanan özgürleşme (romanda Asiadeh tarafından canlandırılmıştır) de sorgulanmalıdır. Bununla birlikte, romanın ana fikrinin, tarihi olaylarla ilişkisinden öte, Doğu ve Batı arasındaki kültürel çatışmayı konu edindiği izlenimi uyanmaktadır. Romana konu olan bu çatışma, yazarın kendi hayatını da etkisi altına alır. Said'in *İstanbul Kız* romanında anlattığı hikâye 1928 yılında geçer. Aynı yıl Berlin'de yaşayan yazar, Weimar Cumhuriyeti vatandaşıdır. Romanın ilk bölümünde, Asiadeh'in Berlin gezisinin bu kadar detaylı anlatılmasının sebebi bu şekilde açıklanabilir. Bilindiği üzere, Türkiye'de de yeniliklerin olduğu 1928 yılında, laiklik ilkesi kabul edildi ve Arap alfabesi kaldırılarak Latin alfabesi getirildi. Romanda, Kafkasya'nın Sovyetleşmesinin (1918'den itibaren) etkileri de görülmüş, ancak ana karakter Osmanlı İmparatorluğu'ndan/Türkiye Cumhuriyeti'nden olduğu için Kafkasya sorunu oldukça arka planda kalmıştır.

Doğu'dan sürgün olan insana yeni bir çevreye alışmak zor gelebilir, girdiği yeni ortama ve yaşam şekline de oldukça yavaş ayak uydurabilmektedir. Kurban Said, karakterlerine bir nevi entegrasyon ve hayatta kalma stratejisi vermektedir. Bunu kültürler hakkında geçen diyaloglarda görmek mümkündür, karakterler bu diyaloglar yoluyla yaşadıkları sıkıntılardan biraz olsun uzaklaşırlar. Asiadeh (ve sözlüsü Abdülkerim) ait oldukları yeri ararken, içinde buldukları yabancı topluluktan tekrardan soyutlanmaktadır. *Das Mädchen vom Goldenen Horn* romanındaki Doğu ve Batı karşıtlığını ana motif olarak neredeyse baştan sona görmek mümkündür. Karşıtlıklar, kültürlerin benliği hakkında yapılan diyaloglar ile devamlı dile getirilmekte ve karakterler için vazgeçilmez gibi görünmektedir. Doğu ve Batı dünyalarının bağdaşmazlığı ile asimilasyon ve entegrasyon konusundaki çabaların anlamsızlığı bu düşünceyi doğrulamaktadır. Kurban Said, önceki kitabı *Ali ve Nino*'ya göre bu kitabında kendi hayatına dair daha fazlasını açığa çıkarmaktadır. Her şeyin ötesinde, *Das Mädchen vom Goldenen Horn* çok modern fakat aynı zamanda zamansız olan bir insanlık tecrübesini, bireyin kimlik arayışını ele alır.

Burada dolayısıyla yazarın kimliği de merak uyandırmaktadır. Kim bu Kurban Said? Ne yazık ki, bu soruyu cevaplamak çok da kolay değil ve Said'in kimliğine dair bazı bilgiler hala teyit edilmeye muhtaçtır. Edebiyat uzmanlarının çoğu, Kurban Said'in Kurban Said olarak değil de Lew Abramowitsch Nussimbaum olarak dünyaya geldiğini varsaymaktadır. Ne doğum tarihi ne de doğum yeri tam olarak bilinmemektedir. Transkafkasya olarak da adlandırılan Bakü bölgesi, özellikle Gürcistan ve Azerbaycan ile Avrupa ve Asya arasında bir yol ayrımı oluşturur ve bu durum genç Lew'in içine işler. Said, *Ali ve Nino*'da şöyle yazar:

Avrupa'nın kuzeyi, güneyi ve batısı denizlerle kuşatılmıştır. Bu kıtanın doğal sınırları Kuzey Denizi, Akdeniz ve Atlas Okyanusu'dur. Avrupa'nın Doğu sınırları, Rus İmparatorluğu'nun arazilerinden geçer. Bu sınırlar Ural Dağları'ndan inerek, Hazar Denizi'ni ikiye böler ve Kafkaslar'a uzanır. Bilim, bu konuda henüz son kararını vermemiştir [...]. (Said, 2009, s. 7)

1920 yılında Lew babasıyla birlikte Bolşevik hükümetinden kaçır ve Gürcistan'a yerleşir. Fakat orası da Sovyet etkisi nedeniyle pek de güvenli değildir. Böylece bir fırsatını bulup bir gemiyle İstanbul'a kaçarlar. İstanbul'da Lew Müslüman olmaya karar verir ve Essad (Essad = Asad = Lew = Leo = Löwe = Aslan) ismini alır. Orada yaklaşık bir yıl bulduktan sonra Essad babasıyla birlikte Berlin'e gider. O zamanlar Weimar Cumhuriyeti'nin kültür metropolü olan Berlin, Doğudan gelen birçok göçmene ev sahipliği yapar. Essad 1923 yılında Friedrich-Wilhelms Üniversitesi'nde öğrenime başlar ve Arapça, Türkçe ve İslam Tarihi dersleri alır (tıpkı Asiadeh gibi). Essad ayrıca İslam Enstitüsü üyesidir. Burada çeşitli ülkelerden Müslümanlarla buluşur ve bunlardan etkilenir.

Essad Bey, yaptığı kısa süreli evlilik nedeniyle New York'a taşınır ancak eşinden ayrılınca Avrupa'ya döner ve artık Viyana'da yaşamaktadır. Nazilerin iktidara geçmesiyle 1938'de edebiyat çevresi de değişir ve Essad Bey, Elias Canetti, Franz Werfel ve Max Brod gibi birçok sürgün yazarla buluşur. Yahudi kökenli olması nedeniyle Alman Yazarlar

Derneği tarafından dışlanan Essad Bey, Kurban Said mahlasını almıştır. Fakat Essad Bey ile Kurban Said'in aynı kişi olup olmadığı bugün hâlâ tartışma konusudur. Öncelikle Avusturyalı yazar Elfriede Ehrenfels'in *Ali ve Nino* ve *Das Mädchen vom Goldenen Horn* eserlerini Kurban Said ile birlikte veya yalnız yazmış olma ihtimali bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda ise (özellikle Azerbaycan'da), Azerbaycanlı yazar ve devlet adamı Yusif Vəzir Çəmənəminli'nin de Kurban Said olabileceğine dair ihtimallere yer verilmiştir. En nihayetinde Viyana'dan kaçmak zorunda kalan Essad Bey, Libya'da kısa bir süre geçirdikten sonra son günlerini İtalya'nın güneyindeki Positano şehrinde geçirmiş ve 1942 yılında burada hayatını kaybetmiştir. "Ben artık bir Asyalı değildim. Kimse beni bununla yargılamıyordu, fakat herkes biliyor gibiydi. Artık bir yabancı olmuştum ve Asya'nın rüya gibi dünyasında memleketimi yeniden bulmanın hasretini çekiyordum" (Said, 2003, önsöz).

Das Mädchen vom Goldenen Horn, Kurban Said'in 1938'te ilk kez yayımlandıktan yaklaşık kırk yıl sonra yeniden keşfedilen ikinci romanıdır. "Yakıcı bir kültürel uyum sorunsalını" ele alan roman, güncel olarak kabul edilir ve yazar "ilerleyen zaman için önemli şeyleri neredeyse bir kâhin gibi öngörebilmesi" ve son derece yetenekli olması nedeniyle oldukça değer görür (Ehrenfels, 1973, s. I). Bu alışılmadık romanın ana motifi, Doğu ve Batı kültürleri arasındaki mücadeledir. Asiadeh, Doğu yaşamını temsil ederken, evlendiği Viyanalı Doktor Hassa kendini Batı kültürünün bir parçası olarak hisseder. Çünkü Asiadeh, Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra buraya kabul edilen diğer birçok Türk göçmen gibi kendini Berlin'de yabancı hissetmektedir. Sürgünlerin hepsi, kendini kültürlü, teknik ve bilim açısından gelişmiş sanan, fakat "hissiyatla ilgili her şeyden habersiz", yalancı, sadakatsiz ve zevk tutkunu Avrupa dünyasından tamamen farklı olan tanıdık Doğu dünyasının hayalini kuruyorlardı (Said, 2001, s.45).

Asiadeh-İkilemler

Asiadeh ismi, muhtemelen Pierre Loti'nin (1850-1923) *Aziyadé* romanına atıfta bulunur ve belki Kurban Said bu romandan ilham almıştır (Loti, 1995). Çünkü Loti de bu romanında bir Türk (Osmanlı) kadınının ruhunu bir ikilemden kurtarmaya çalışmaktadır (Mak, 2007, s. 67). Romanda Asiadeh'nin başından geçen olaylar, birinci ağızdan değil, üçüncü şahıs anlatıcı yoluyla aktarılır. Muhtemelen 20'li yaşlarında bir Türk kadını olan Asiadeh zihninin derinliklerinde tekrar tekrar İstanbul Boğazı'nı hayal eder (Bossauer-Groß, 2018, s. 44). Yazar Angelika Overath da Asiadeh figürünü, *Ein Winter in Istanbul* romanında kullanır ve Loti'nin *Aziyadé* (Overath, 2018, s. 2) romanıyla Batı'nın Doğu imajına önemli katkıda bulunduğunu belirtir. "[...] o [Loti], Türkiye'ye bakışıyla, Batı'nın Doğu imajına belirleyici bir katkı sağlamıştı [...] kahraman, güzel harem kadını Asiadeh ile gizlice buluşur" (age.). Aslında Said'in Asiadeh'si ilk bakışta o kadar da stereotip bir Türk kadını değildir, örneğin saçları örtülü değildir:

Evet, dedi Asiadeh Hassa'nın dediklerine dikkat etmeden. Dört yıl oldu Berlin'e geleli. Devrimden sonra İstanbul'dan ayrıldık. Her şey aslında çok ilginç. O zamanlar on beş yaşındaydım ve çarşafı dolaşıyordum. Buralarda çarşafsız ve tek başıma dolaşmaya ilk zamanlar alışamadım bile. Şimdi bundan hoşlanıyorum. (K.Said, 2001, s.16)

Ya da renkli göz ve sarışın olması:

Siz Türk'sünüz değil mi? Sarışın Türk kadınlarının var olduğunu bilmiyordum. Asiadeh şaşkınlıkla ona baktı. Demek, İstanbullu kadınların renkli gözlerinin ve güzel saçlarının Tibet'ten Balkanlara kadar nam saldıgını bilmeyen insanlar da vardı. (age., s.15)

Romanda, Asiadeh ünlü Alman Oryantalist ve Türkolog Prof. Willi Bang Kaup'un dersinde (1869-1934) eski Türkçe el yazmalarını araştıran zeki bir filoloji öğrencisidir (Johanson, 2006, s. 54). Romanda eski Doğu Türk runik yazısının usta deşifrecisi Vilhelm Thomsen ve Tatar Rahmetullah da (Ghabdurrashid Rachmati) bu seminere katılmaktadır. Bu karakterler gerçekte var olan insanları temsil etmektedir ve daha sonra Thomson ve Rachmati'ye Nussimbaum adlı bir öğrenciyi hatırlayıp hatırlamadıkları sorulur, ancak cevap olumsuzdur. Roman, karşılaştırmalı Türkçe araştırmaları dersi ile başlar. Yakutça ulaçlar, yeni palatalizasyon, Balkarca, Kumukça ve Karaçayca, Uygurca dilbilgisi, Mani dilinde marşlar, apokopat kipi, Karagayca veya Abakan lehçesi gibi terimler ile Weimar Cumhuriyeti okuyucularına kendi uzmanlık alanı ile ilgili ipuçları veren Kurban Said aynı zamanda bu alışılmadık kelimelerle yenedünyaların kapılarını aralamaktadır.

Asiadeh'nin, Almanca ve Türkçenin yanı sıra Farsça da konuştuğu 40.sayfada görülmektedir. Burada kendisiyle çok gurur duyan babasının yanında bir İran prensiyle sohbet eder: "Bizi niye sık sık ziyaret etmiyorsunuz, hanımefendi?" diye sordu. Bozuk bir Almanca ile konuşuyordu. Asiadeh de Farsça cevap verdi, çünkü genç adam bir İran şehzadesiydi. "Zaman ne darem! – Vaktim yok". (Said, 2001, s. 22) Ancak onun tercih ettiği dil Türkçe, daha doğrusu kibar İstanbul ağzıdır: "Mutluluk, biricik ve kavuşulamayan... İşte aniden ortaya çıkmıştı. Açık renk gözleri ve ince dudakları vardı. Yumuşacık İstanbul ağzıyla konuşuyordu. Ve aniden içindeydi. Aynen vücudun bir parçası gibi...Mutluluk!" (age., s.99) "Ama ben kesinlikle geri döneceğim. Bizde, İstanbul'da kadın dışarı çıkarken geri gelmesi için mutlaka yanında biri olurdu. Ama benim korunmaya ihtiyacım yok, ben böyle de geri gelirim" (age., s.112).

Memleketini özleyen Asiadeh, kendisi için orada onurlu bir kültürün kök salmış olduğunu düşünür ve bunu yalnızca düşlemek artık ona yetmemektedir. Görünüşe göre o zamana kadar hayatında sadece İstanbul'u ya da Berlin'i görmüştür. Viyana çevresindeki dağların güzelliğinin bile pek farkına varmaz. Dağlar, onu memleketinden ayıran bir tür gri duvar gibidir. Avusturya sokaklarının bazı yerlerinde görülen haçlar ise Asiadeh'nin can sıkıcı bir hisse kapılmasına sebep olur: "Biliyor musunuz," dedi Asiadeh, "Ben hiç dağ görmemiştim. Sadece Boğazı ve Berlin'i tanıyorum. Dağların hep yüksek duvarlar veya kale yıkıntıları olduğunu düşünürdüm" (age., s. 87). Doğulu köklerinden kopamayan Asiadeh, Türkoloji okuyarak memleket hasretini bastırmaya çalışır. Ayuningtyas bunu, *The Girl from the Golden Horn* başlıklı yazısında çok yerinde bir ifadeyle tanımlamaktadır: "Language is a significant element in determining someone's cultural identity. By studying Turkish language deeper, Asiadeh feels that her identity as a Turkish will not disappear even though now she lives in a foreign country" (Ayuningtyas, 2012, s. 83). (Dil, bir insanın kültürel kimliğini belirlemede önemli bir unsurdur. Asiadeh, Türkçe'yi daha derinlemesine öğrenerek, yabancı bir ülkede yaşasa bile Türk kimliğinin kaybolmayacağını hissediyor.)

Romanda Türk Basmakalıplar

Makalenin başında Doğu ve Batı hakkındaki çeşitli fikirlerden bahsedilmiş ve bunlar farklı açılardan ele alınmıştır. Açıkça görülmektedir ki Said sadece memleketi Kafkasya'nın değil, aynı zamanda Türkiye'nin de Doğu unsurlarını içinde barındırmaktadır. Doğu dünyası tarafından ortaya atılan çeşitli fikirler, Batı'nın barbar, medeniyetsiz, egzotik ve şehvetli olarak tasvir ettiği Doğu'ya karşı kendini bir sınır ve karşıtlık içinde tanımlamasına hizmet etmektedir. "Doğu, Batı'nın olmadığı her şeydir" (Burtscher-Bechter, 2004, s. 280). Doğu'ya ağırlıklı olarak atfedilen olumsuz nitelikler ve klişeler, Avrupa değerlerinin kıymetlenmesi ve yüceltilmesi anlamına geldiği gibi bir kimliğin yaratılmasına yol açmaktadır. Said, İslam dünyasında ve Türkiye'de alışlagelen içki yasağına karşın Hristiyan dünyasının şarap geleneğini karşılaştırır: "Nasıl bir su, dedi şaşırarak. İstanbul'un suyundan sonra en iyisi. Hassa'nın boş bakan yüzünü görüp açıkladı: Biliyorsun, biz Türkler şarap içmeyiz. Ama su konusunda çok şey biliriz. Babam, dünyadaki her suyu ayırt edebilir" (Said, 2001, s. 65). Doğu'nun, barbar ve medeniyetsiz olarak tasvir edildiğine ilişkin örneklere *Das Mädchen vom Goldenen Horn* romanındaki bazı batılı karakterlerin konuşmalarında rastlanmaktadır: "Siz tanımazsınız ama inanın, tam bir hain olan Dr. Kurz'u dövdü. O, yabancıların suratını yumruklarken, geceleri ava çıkan bir bozkurt gibiydi. Sonra ansızın ortadan kayboldu. Kurz'u eve götürdük. Hepsi bana, bizim âdetlerimize ve tanıdıklarına karşı çok öfkeliydiler" (age., s. 289). [Dr. Kurz:] "Bu Türk tabii ki vahşi biri, dedi, Asyalılara göre bir erkeğin birkaç kadımla evlenmesi zaten normal bir şeydir" (age., s.150). [Romandaki batılı bir karakter, Marion:] "Türkler yumuşak ve zayıf bir millettir. Bu ülkede taş üstünde taş bırakmamalıydı. Ne otlak kalmalıydı burada ne de inek. Her yer aynen Türkistan bozkırları gibi çıplak ve korkunç görünmeliydi" (age., s.154). Önyargıları bir tarafa bırakacak olursak, Kurban Said'in çalışmasında sadece Asiadeh'den gelmeyen olumlu argümanlar da bulunabilir. Ancak, aşağıdaki alıntıda Asiadeh, Hassa'nın Türklerin her türlü ilerlemeye karşı olduğu iddiasına karşı kendini savunmaktadır: [Asiadeh, Bosna Hersek'te Dr. Hassa ile olan konuşmasında:] "Türkler ünlerinden daha iyidirler. Biz bu ülkeyi asla işgal edip sömürmedik. Onlar bizi davet ettiler. Hem de üç kez. Birinci Mehmet, İkinci Murat, İkinci Mehmet dönemlerinde" (age., s. 56). Asiadeh'nin olay örgüsü boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nu savunması devam etmektedir:

'Dinle,' dedi, 11 Zilkade 1241 yılında, yani sizin takvime göre 6 Haziran 1826 tarihinde Sultan İkinci Murat ülkemizde reform yapmaya karar vermişti. Bu amaçla da liberal bir anayasa olan Tanzimat-ı Hayriye ilan edildi. Bu ilan edilen anayasa, o dönemdeki anayasaların içinde en liberaliydi. Ama Bosna halkı nedense ne özgürlükçü ne de liberal olmak istedi. Hüseyin Berberli Ağa dinden çıkan Padişah'a karşı isyan başlattı. Bosna Valisi Mareşal Ali Paşa'nın oturduğu Travnik'i ele geçirdiler. Ali Paşa modern Avrupalı mareşal üniforması ile esir edildi. Bağnaz dindarlar o modern üniformayı paramparça ettiler ve Paşa'nın üzerinden Avrupa kokusu gitsin diye onu üç gün yıkadılar. Sonra ona eski tarz Türk elbiselerden verdiler. Gece gündüz tövbe edip sureler okumaya zorladılar. Şimdi söyle Hassa, burada gerici olan kimdir? (age., s.56)

Baydar, daha önce Asiadeh tarafından sayılan tarihi ifadelerle açıklık getirmektedir. Çünkü Sultan II. Mahmut, 16 Haziran 1826'da yeniçeriliği, görev süresinin alamet-i farikası olan Vaka-ı Hayriye ile kaldırmıştır. Aynı zamanda orduda, yargıda ve sosyal hayatta batılılaşmayı teşvik etmiştir (Baydar, 2010). Bu bölümde adı geçen Mareşal Ali Paşa, Bosna'nın Batı eğilimli valisi olarak yeniçerilerin yok edilmesinde görev alan (1826) Koca Hüsrev Mehmet Paşa olmalıdır (Fahmy, 1997). Ancak inatçı ve katı Müslüman Boşnaklar, Avrupa'ya yönelik herhangi bir yenilenme ve yönelim istemedilerinden Paşayı tekrardan eski, geleneksel kıyafetlere sokmuşlardır

Romanda, bir kadının korunmasının Türkler arasında bir erkeğin onuruyla bağlantılı olduğuna şu şekilde değinilmektedir: "Türkler gerçekten asil bir millettir. Arabasıyla onlara çarpan bir kadına bile nasıl davranılması gerektiğini çok iyi biliyorlardı. Bu kadın onlara küfredmiş, tükürmüş olsa bile" (Said, 2001, s.163). Yine aynı eserde: "Yumuşak İstanbul Türkçesiyle, *Hanım*, dedi. Benim günahlarım çöldeki kumlar kadar olsa da sizin merhametiniz onları bir hiçe çevirebilir" (age., 2001, s.161).

Prens Abdülkerim, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma ve Türkiye Cumhuriyeti'ne dönüşümüyle ilgili siyasi duruma uyum sağlamaktadır. Asiadeh'ye, İstanbul'da her şeyin yolunda gittiğini ve memleketin iyi olduğunu anlatır. Bu, Osmanlıların iktidardan çekilmiş olmasıyla kalan devlet topraklarının Türklerin kontrolü altında olmasından kaynaklanmaktadır. Burada Abdülkerim, çoğu yurtdışında yaşayan eğitilmiş Türklerden oluşan, Jön-Türk ideolojisinin bir savunucusu olarak görülebilir. Bu tarihsel süreçten 1923'te, romanda adı geçmeyen Türk milliyetçiliğinin esas savunucusu Mustafa Kemal ortaya çıktı (Günay, 2012, s. 89). "Artık Osmanlılar yok. Şimdi sadece Türkler var. Zaten Osmanlılar dişleri dökülmüş kurtlar gibiydiler. Belki de böyle daha iyidir" (Said, 2001, s.164).

Sonuç

Doğu ve Batı arasındaki birçok fark, eser içerisinde mutlak bir şekilde ortaya konulmuş ancak sonuç kısmında yeniden vurgulanmıştır. Said'e göre Doğu kültürlerindeki algı kelimelerin (göstergelerin) sahip olduğu ve ön planda olan yan anlam boyutuna göre şekillenmişken, Batı, dili rasyonel (düz) anlamı ile önceler ve dünyayı o açıdan algılar (Said, 2001, s. 20). Bu alıntı, Batı ve Doğu kültürleri arasındaki hayali farkı – Doğu yalnızca Batı'nın bir imgelemi olsa dahi - çok açık bir şekilde anlatmaktadır. Romanın sonunda iki karakter, Dr. Hassa ve Prens Abdül-Kerim arasında bir tür Doğu-Batı düellosu oluşur. Abdül-Kerim Asya geleneklerini savunur ve örneğin Doğu'daki insanların yerde oturma ve yerde yemek yeme alışkanlıklarını toprağa bağlılıkları ile anlatır. Dr. Hassa, toprağa bağlılığı yadsır ve Batı kültüründe (teknik, bilimsel ve aynı zamanda sanatsal) ilerlemeyi savunur (Abdalla, 2016, s. 228). Ona göre "Gotik katedraller, gösterişsiz geniş kubbeleri olan dünya üzerindeki her camiden daha güzeldir" (Said, 2001, s. 228). Dr. Hassa içinde resimler olmayan camileri "üzücü" bir dünya olarak tanımlar. "Abdulkerim, kafasıyla sakince onayladı. Bu konuda haklısınız. Asya [Doğu] ahirete yöneliktir. Avrupa [Batı] ise bu dünyaya" (age., s. 229). Buraya kadar şu sonuç çıkarılabilir: Kurban Said, kendini ana karakter Asiadeh'de bulduğu için de Doğu hakkında kendi tanımıyla öne çıkar. Said ayrıca, öncelikle oryantalist farklılığıyla, daha sonra ise kalıplaşmış önyargılarıyla, özellikle de Doğu (Türkiye) algısıyla karakterize edilen tipik, ama hepsinden önemlisi gizli ve neredeyse uyumlu bir imgesini tasvir eder. Bu eserde, Doğulu Asiadeh'nin Batı'da deneyimlediği dünyaya uyum sağladığı hissedilebilir. Bu his, Kurban Said'in Doğu gerçekliğini (veya Asiadeh'nin arzu ettiği şekliyle) Avrupa'nın üstün güç statüsünden ayırmasından kaynaklanmaktadır. Doğu ile Batı arasındaki mevcut ayrımlar ve sayısız farklılıklar, yani Doğu insanını -her şeyden önce- her Avrupalıdan ayıran şeyler, romanda açıkça ortaya çıkmaktadır. Modernite ve gelenek arasındaki bu karşıtlıkta, Doğu hâlâ gelenek ve göreneklerle özdeşleşen bir yer iken, modernite sadece Avrupalı veya Batılı gibi görünür. Bu kurgusal ve her şeyden önce ideolojik yönden işlevsel Doğu'nun belirli bir yabancı kültürel alan olarak tanımlanması, Huntington'da olduğu gibi, Kurban Said tarafından, kendini içerik ve işlev açısından neredeyse temelde tek tip bir tarzda gösteren, öncelikle ikiye bölünmüş ve genelleştirilmiş bir dilde yansıtılmıştır. Yazar, Avrupalılar için anlaşılması güç Doğu dünyasını, Avrupa'da bilinmeyen gizemli Kafkas halklarını ve Doğu geleneklerini Batı'ya tanıtmayı, aynı zamanda da Avrupalıların dünyasını bir Doğuluyla yaklaştırmayı kendisine görev olarak görmüş olmalıdır. O zamanlar çok genç olan yazar, her zaman tarihsel gerçeklerle uyuşmasa da, eserinde resmettiği öyküler ve ünlü şahsiyetler ile iki dünyanın birbirine yakınlaşmasına önemli bir katkıda bulunmuştur. Ancak Azerbaycan'da milli yazar olarak tanınan Essad Bey (diğer adıyla Kurban Said) bilimsel çalışmalara yönelmemiştir. Ama Essad Bey bu karşıtlık sorununa yönelik derin bir edebi ilgi uyandırmış olabilir. Böylece Höpp'e (1997) göre Essad Bey ne Doğu'nun ne de Batı'nın imgelem dünyasına denk gelmektedir. Yazar bir yandan, tüm yanlış betimlemelerden uzak saf bir Doğu'dan hayranlıkla bahsederken diğer yandan eski Doğu kültürünün kademeli olarak yok olmasından ötürü üzüntü duymaktadır. Bunun haricinde yazar, Doğu'yu kendi özgünlüğü sayesinde Batı kültürüne karşı durabilen bir unsur olarak görmektedir (Essad, 2013, s. 4). Batı dünyası ise yazar tarafından bilimsel ve teknik açıdan iyi donanımlı, iyi organize edilmiş, rahat, ancak insanların birbirleriyle etkileşimlerinde soğuk ve barbar, hatta sadakatsiz ve haz bağımlısı olarak tanımlanmıştır. Tasavvurlarında "ilerici Avrupa [Batı]" ve "geleneksel Asya [Doğu]" birbirine yabancı iki dünyadır ve aralarında henüz köprü kurulmamıştır.

Yaklaşık yüz yılı geride bırakan roman elbette ki Türkiye'nin Avrupa ile Asya arasında bir köprü vazifesi üstlendiği gerçeğinden çok uzaktadır. Bu yüzden Essad Bey'in (veya Kurban Said'in) bu yaklaşımının günümüz edebiyat ve kültür kuramlarının terminolojisiyle tanımlanması ya da sınıflandırılması pek de mümkün görünmemektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarımı- M.E.; Veri Analizi ve Yorumlama- M.E.; Yazı Taslağı- F.H.; İçeriğin Eleştirel İncelenmesi- M.E.; Son Onay ve Sorumluluk- M.E., F.H.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- M.E.; Data Analysis and Interpretation- M.E.; Drafting Manuscript- F.H.; Critical Revision of Manuscript- M.E.; Final Approval and Accountability- M.E., F.H.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors have no conflict of interest to declare.

ORCID:

Mutlu ER 0000-0002-8703-2114
Max Florian HERTSCH 0000-0002-8814-4230

KAYNAKLAR

- Abdalla, Y. (2016). *Das „fortschrittliche Europa“ oder das „rückständige Asien? Orient und Okzident in den Werken von Mohammed Essad Bey*. Dissertation, Universität Wien.
- Ayuningtyas, P. (2012). *The relation between home and identity in The Girl from the Golden Horn by Kurban Said*. HUMANIORA Vol.3 No.1: Jakarta, 81-87.
- Banse, E. (1909). *Der Orient. (Begriff, Fläche und Volksdichte)*, in: Dr. A. Petermanns Mitteilungen aus Justus Perthes' geographischer Anstalt 55.
- Banse, E. (1912). *Geographie*, In Dr. A. Petermanns Mitteilungen aus Justus Perthes' geographischer Anstalt 58, I. Halbband, 1-4, 69-74, 128-131.
- Banse, E. (1914). *Das Orientbuch. (Der alte und der neue Orient)*. Josef Singer Verlag: Straßburg, Leipzig.
- Baydar, E. (2010). *Osmanlı'nın Avrupalı Müzisyenleri*. Kapı Yayınları, İstanbul.
- Bossauer-Groß, C. (2018). *Transkulturalität im Aufeinandertreffen von Orient und Okzident im literarischen Werk Lev Nussimbaums*. Maurer Hans Verlag, Frankfurt.
- Burtscher-Bechter, B. (2004). Edward Saids Analyse kolonialer Diskurse. In S. Martin, *Einführung in die Literaturtheorie*. UTB Verlag, Stuttgart, S. 257-289.
- Busch, A. et al. (2007). *Germanistische Linguistik*. 2. Auflage. Günther Narr Verlag, Tübingen.
- Günay, C. (2012). *Geschichte der Türkei. Von den Anfängen der Moderne bis heute*. UTB, Wien, Köln.
- Deny, J. (1959). *Philologiae Turcicae fundamenta*. Verlag Aquis Mattiacis.
- Ehrenfels, U. (1973). *Kurban Said: Das Mädchen vom Goldenen Horn*, Verlag Kurt Desch AG, Basel.
- Escher, A. (2011). Die geographische Gestaltung des Begriffs Orient im 20. Jahrhundert, In S. Burkhard, et. al., *Orient, Orientalistik – Orientalismus. Geschichte und Aktualität*. Transkript Verlag.
- Essad, B. (2013). *Der Kaukasus*. Salzwater-Verlag GmbH, Paderborn.
- Fahmi, K. (1997). *All the Pasha's Men – Mehmed Ali, his army and the making of modern Egypt*. American University in Cairo Press, Kairo.
- Glück, H.& Gödel, M. (2016). *Metzler. Lexikon der Sprache*. 5. Auflage. Verlag: J.B. Metzler, Stuttgart.
- Göckede, R.& Karentzos, A. (2006). „Einleitung: Der Orient, die Fremde“. *Der Orient, die Fremde. Positionen zeitgenössischer Kunst und Literatur*. Transcript Verlag, Bielefeld.
- Hertsch, F. (2019). *Exsolutio im Orient? Selbstauflösung westlicher Werte als dekadentes Faktum in Krachts Roman 1979*, Dağabakan Fatma vd.'de.: Ex oriente lux. Logos Verlag Berlin, S. 27-38.
- Höpp, G. (1997). Mohammed Essad Bey: Nur Orient für Europäer?, In : *Asien Afrika Lateinamerika*, S.75-97.
- Huntington, S. (1998). *Kampf der Kulturen. Die Neugestaltung der Weltpolitik im 21. Jahrhundert*. Siedler im Goldmann Verlag, München.
- Johanson, L. (2006). Der Orientalist als Turkolog. In S. Denis, et. al., *Florilegia Altaistica*. Otto Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, S.51-58.
- Joffe, J. (2017). *Samuel Huntington: Der Prophet, der brillant daneben griff*. Die Zeit.
- Polaschegg, A. (2005). *Der andere Orientalismus. Deutscher Orientalismus im frühen 19. Jahrhundert. Regeln deutsch-morgenländischer Imagination im 19. Jahrhundert*. Verlag de Gruyter, Berlin.
- Kontje, T. (2003). *Ein Weltbürger aus der Provinz: Novalis, Europa und der Orientalismus. Sent, Eleonore'de: Bergbau und Dichtung – Friedrich von Hardenberg (Novalis) zum 200. Todestag*. Weimar, Hain Verlag s.209- 228.

- Loti, P. (1995). *Aziade*. Sebil Yayinevi, İstanbul.
- Mak, G. (2007). *Die Brücke von Istanbul. Eine Reise zwischen Orient und Okzident (4. Auflage)*. Pantheon Verlag, München.
- Monastyrjew, W. (2006). *Jakutisch: kleines erklärendes Wörterbuch des Jakutischen*. Band 68 von Turcologica/Turcologica. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden.
- Overath, A. (2018). *Ein Winter in Istanbul*. Luchterhand Literaturverlag, München.
- Said, E. (2009). *Orientalismus*. S. Fischer Verlag, Frankfurt a. M..
- Said, K. (2001). *Das Mädchen vom Goldenen Horn*. Wiener Verlag, Hidelberg.
- Said, K. (2003). *Ali und Nino*. Ullstein Verlag, Berlin.
- Said, K. (2003). *Ali ve Nino*. Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Schiffauer, W. (2002). *Die Gewalt der Ehre*. Suhrkamp Verlag, Berlin.
- Schwab, R. (1984). *The Oriental Renaissance. Europe's Rediscovery of India and the East, 1680 – 1880*. New York, Columbia University Press.
- Syndram, K.U. (1989). *Der erfundene Orient, in: Europa und der Orient 800-1900*. Gütersloh, Bertelsmann Lexikon Verlag.
- Wardenga, U. (1992). Orientbilder der deutschen Geographie im 19. und 20. Jahrhundert. In M. Büttner & W. Leitner, *Beziehungen zwischen Orient und Okzident*, Bochum Universitätsverlag N. Brockmeyer, s.185-210.
- Wiese, B. (1927). *Friedrich Schlegel. Ein Beitrag zur Geschichte der romantischen Konversionen*. Berlin, Verlag Julius Springer.
- Wilkens, J. (2000). *Altürkische Handschriften*, Teil 8. Stuttgart, Franz Steiner Verlag.
- Zantop, S. M. (1999). *Kolonialphantasien im vorkolonialen Deutschland (1770 – 1870)*. Berlin, Erich Schmidt.

Atf biçimi / How cite this article

Er, M., & Hertsch, F. (2023). Kurban Said'in *Das Mädchen vom Goldenen Horn* Eserinde Doğu-Batı Karşıtlığı. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi - Studien zur deutschen Sprache und Literatur*, 50, 66-76. <https://doi.org/10.26650/sdsl2023-1348167>